

Obiskali smo Francosko Gvajano

Janez KONEČNIK*

Pisana skupina se nas je zbrala tistega poznooktoberskega dne na brniškem letališču. Znani in neznani obrazi. Večina med nami je bila gozdarjev, tudi gozdark, pa tudi nekaj drugih poklicev, nekateri med njimi so se izkazali za zelo koristne, posebno še zdravnica, ki je že sama po sebi odgnala vse ali vsaj večino bolezni.

Vsem nam je bilo skupno to, da smo zbrali dovolj poguma in si bili pripravljene plačati – v novih pogojih – stroške potovanja iz svojega žepa. Poleg vsega, kar je značilno za neizkušene popotnike, je bila obilna prtljaga ter seveda kanček strahu v naših očeh. Saj se res človek ne odpravlja vsak dan v Južno Ameriko.

Zgodba se je sicer začela že mnogo prej in je bila povezana z več naključji, povzetek pa je nakratko tak: Mag. Milan Šinko je prek svojih stikov v Parizu dobil možnost, da popelje 10 – 12 gozdarjev v tropske deževne gozdove Francoske Gvajane. Po dolgi uradni proceduri so v Parizu – francosko državno gozdarsko podjetje (Office National des Forêts – ONF) – prižgali zeleno luč za naš obisk v tem francoskem čezmorskem departmanu, kjer so za nas pripravili zanimiv, toda natrpan in naporen program.

Saj do Gvajane niti ni tako daleč – ob 8 uri polet z Brnika, postanek in presedanje v Parizu in ob 16 uri (po 9 urah poleta) pristanek v Cayennu, glavnem mestu Francoske Gvajane. To, da nas od Slovenije loči dobrih 8.000 km poti in skoraj 30°C je samo lepotni dodatek. To, da se ravno nekemu od nas zgubi prtljaga, pa potrditev verjetnostnega računa.

Kam smo sploh prišli?

Francoska Gvajana se imenuje košček Južne Amerike, stisnjen med Atlantski

ocean, Brazilijo in Surinam. Lega med 3° in 6° severno od ekvatorja je garancija, da smo resnično v tropskih krajih. Podatek, da tod živi le 130.000 prebivalcev, ne pove kaj dosti, ko pa izveš, da ti ljudje živijo le v ozkem priobalnem pasu ter le v nekaj večjih mestih ob rekah in da dežela meri 9 mio. ha, postane jasno, zakaj smo obiskali te kraje. Namreč, kar 90 % ozemlja – 8 mio. ha preraščajo bujni gozdovi, od katerih je le okrog 550.000 ha takih, na katere lahko človek s svojimi posegi vpliva – vse drugo so naravi in "bush nigros" (gozdnim ljudem) prepuščeni gozdovi v notranjosti.

Kljub bližini Brazilije in Amazonije je bistvena razlika v odnosu do teh gozdov in v načinu dela z njimi. Predvsem je tu življenski standard ljudi najvišji v Južni Ameriki. Les ni tako zelo pomemben, saj znaša letni posek le okrog 150.000 m³. Najbrž je nesmiselno od Indijancev, ki v notranjosti dežele živijo še na svoj tradicionalni način, pričakovati, da si bodo pridobili krčitevno dovoljenje za požig tistega 0,5 ha gozda na leto. Toliko namreč za preživetje potrebuje ena "gozdna" družina. Ker pa je takih le še nekaj tisoč, je njihov način življenja še vedno "naravi prijazen", v primerjavi z desetimi milijoni revnih Brazilcev, ki jim predstavlja krčitev gozda edino upanje.

Zaradi ohranitve gvajanskih gozdov si močno prizadevajo za razglasitev narodnega parka, ki bi zajel velik del notranjosti dežele. Delo je zdaj v fazi "uskajevanja različnih pogledov in interesov". To pomeni, da so dovolj veliki odpori tistih, ki imajo tukaj svoje interese (velike rudarske družbe – pridobivanje zlata). Menda bodo zadnje besedo pri tem imeli lokalni prebivalci na referendumu. Kako jih bodo našli v neprehodnih goščavah, je pa že druga zgodba. Upajmo, da jim bo to uspelo.

Ko smo spraševali, od česa pa vendarle živijo ti ljudje, je bila uganka o razmeroma dobrem standardu, političnem in splošnem zadovoljstvu in mirnem prenašanju oblasti

* J. K., dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, OE Kočevje, 1330 Kočevje, Rožna ulica 39, SLO

Francozov, pojasnjena. Vsakih nekaj tednov izstrelijo v vesolje eno od raket Arian. V bližini mesta Kuorou je na ogromni površini (skoraj 100.000 ha) vesoljski center, kjer sestavljajo in izstreljujejo rakete, ki so izdelek skupnega evropskega programa. Zaradi tega so zgradili veliko pristanišče, železniško progo ter dobro avtomobilsko cesto ob obali, zato imajo na letališču v Cayennu (mestu s 25.000 prebivalci) najdaljšo vzletno stezo v Južni Ameriki in tudi zato so velika potniška letala, ki priletijo iz Pariza 6-krat na teden, vedno polna potnikov. No, in tudi zato so cene podobne kot v Franciji. Kosilo ali večerja v kitajski restavraciji stane 100 FF (2.500 SIT). Malo čudno zveni – kitajska restavracija – toda velika večina trgovin (majhne toda dobro založene samopostrežbe) in restavracij je v lasti Kitajcev, ki jih je v Gvajani veliko, čeprav tvorijo osnovno prebivalstvo kreoli (mešanci med belci in črnimi sužnji). Veliko je priseljencev iz sosednjega Surinama in Brazilije, za katere je to obljudjena dežela. Nasploh je značilna velika pestrost, mešanost različnih ras in večinoma se to odraža na ulici, ko so

nam pogledi uhajali za lepimi temnopoltimi mladenkami in mladci (velja za ženski del odprave). Čutiti je posebno vzdušje, temperament in, poleg značilnega nenavadnega vonja, v zraku kar lebdi ritem sambe. Vse to človeka – obiskovalca teh krajev kar nekako omami, ga potegne vase in ko se moraš, hočeš-nočeš, iz tega iztrgati, ostane v tebi nekaj tega in včasih se – čeprav nisi poseben plesni talent – zalotiš, da se začneš zvijati v kakšnem latinsko-ameriškem ritmu. Za obiske teh krajev je treba izbrati pravi čas. Naša odločitev, da gremo tja proti koncu sušnega obdobja, je bila zelo dobra, čeprav povezana s tveganjem, da ujamemo začetek deževne dobe, ki se uradno začne 15. novembra, neuradno pa... saj vemo, kako je z našimi letnimi časi. Doživeli smo sicer hujši naliv, vendar na varnem, v hotelu. Vsa tista ogromna količina dežja (okrog 3500 mm), ki se letno izlije nad te kraje, namreč pade v času od 15. novembra do 15. junija. V tem času se tudi ohladi in povprečna temperatura, ki je sicer 28°C se zniža do 25°C. Visoke temperature in sorazmerno veliko zračno vlago smo kar dobro prenašali, seveda z velikim

Sprejel nas je direktor ONF g. Jean Douheret, levo mag. Milan Šinko

nadomeščanjem izgubljene tekočine. Praviloma z vodo iz steklenic, nekateri štajerci pa, ne brez posledic, z drugimi tekočinami.

Prava "avantura" se je za nas začela z vkrcanjem v terenska vozila, s katerimi smo se peljali do izhodišča naše poti v tropski gozd. Opremljeni z rešilnimi jopiči, obloženi s fotoaparati in drugo potrebno in nepotrebno kramo, smo bili kar nevaren tovor za dva krhka indijanska čolna – pirogi. Zahvaljujoč spretnemu vozniku – čolnarju ter sorazmerno mirni reki smo po večurnem potovanju prispeli do "baznega" tabora ali "carbeta". Na našo žalost v reki nismo videli nobenih krokodilov niti piranh. Seveda pa kljub temu vožnja ni bila nič kaj dolgočasna. Kmalu smo se navadili na bujen pragozd, na gosto in neprehidno rastlinstvo, ki porašča bregove rek; na pravilčno lepe skupine palm, na ogromne drevesne orjake s številnimi epifiti. Spremljal nas je živ žav znanih in neznanih ptičjih vrst (večina je bila za nas laike "vodomcev"), občudovali smo pisane metulje ter prekrasne cvetove orhidej in drugih cvetočih grmov. Od začetka blatna in od vpliva oceana

umazana reka se je spremenila v ožjo rečico, katere voda je bila še vedno neprozorno rjava, polna delcev zemlje, vendar čista in za večino dovolj dobra za kopanje, za nekatere pa celo za pitje. "Bazni" tabor je predstavljala slamnata okrogla koliba na bregu reke. Sploh je vse, kar se tu dogaja, vezano na reko. Edino po rekah je možno potovanje v notranjost dežele. V našem primeru je bila reka tudi kopališče, umivalnica ter prostor za pripravo hrane. Skupaj z Indijanci smo v reki nastavili mreže in se zjutraj veselili ulova. Od "baznega" tabora smo opravili še krajši pohod v džunglo. Kmalu smo ugotovili, da je sposobna ena slovenska gozdarka postaviti toliko vprašanj, da na vsa niti trije Indijanci niso znali odgovoriti. Kaj hitro smo namreč opazili, da okrog nas ne rastejo bukve in da je za te gozdove značilna izredna pestrost. Od tal do vrha krošenj je prostor zapolnjen z vsem mogočim rastlinjem. Med opremo gozdarjev spada obvezno mačeta, s katero si utirajo pot. Človek ima tu občutek, da se prebija skozi dnevno sobo kakšnega prenetega zbiralca fikusov, mimo in drugih

Tropski deževni gozd

Na reki Iracombo

eksotičnih rastlin.

V vsej zmedni ni čudno, da najboljši poznavalci ločijo samo 200 – 300 drevesnih vrst od menda 1.500 in da med obvezno opremo gozdarjev spadajo tudi "dendrološko usposobljeni" Indijanci, ki iščejo drevesa, katerih les je dovolj tržno zanimiv, da se jih splača posekati. Ti Indijanci so nepogrešljivi tudi zaradi svoje sposobnosti za orientacijo, poznavanja življenja v gozdu in tudi nevarnosti, ki prežijo na obiskovalce. So dobri lovci in kuharji. To smo preskusili tudi mi, ko so ponoči ustreljenega pekarija (vrsta glodalca, velikega kot manjši prašič), drugi dan pripravili v odličnem "golažu". Okus je malo pokvarilo ceneno špansko vino, s katerim smo zalili to odlično jed. Boljša a tudi močnejša od vina je bila pijača, ki so jo pripravili iz belega ruma, tekočega sladkorja ter rezine limone. Gozd oživi šele ponoči. Takrat prileze na plan vse kar leze, hodi in leta. Obešeni v viseče mreže smo vsak po svoje doživljali noči in še posebej jutra. Prihod noči je nenaden in nenavaden. Izmenjava dneva in noči je ob 18.30 in noč traja 12 ur. Ko zjutraj ugašajo zvezde počasi utihnejo glasovi opic, žab, ptičev, skržatov in vsega drugega. Vse se

umakne v varna zatočišča v votline dreves in pod zemljo. Potem pa so popotniki razočarani, ko ne vidijo nobenih zveri, kač, opic, ... To, da bi srečali jaguarja, pumo ali pa vsaj tapirja (največja divja žival v teh krajih), je ostala le želja. No, od jaguarja smo videli le lep kožuh, od anakonde pa le slabih 5 m dolgo kožo.

Izredna pestrost je tudi razlog, da te gozdove vsako leto obiše nekaj sto botanikov z vsega sveta, in, kot je povedal direktor gvajanskega botaničnega inštituta, odkrijejo na leto vsaj 10 dotlej neopisanih rastlinskih vrst. Pri tem je značilno, da vlada veliko zanimanje za razne rastlinske "strupe" z zdravilnimi učinki, saj menda skrivajo tropski gozdovi zdravila za vse možne bolezni. Za botaniko se čedalje bolj zanimajo tudi iskanci zlata, odkar ugotavljajo, da so nekatere rastline dobre nakazovalke ležišč zlate rude.

Seveda, kdor obiše Gvajano, ne more mimo Metulja in njegovega Hudičevega otoka. Sloves Gvajane je v času, ko so tukaj prestajali svoje kazni najhujši francoški zločinci, močno zrasel.

Le malokdo je preživel večletno delo v močvirnih priobalnih predelih. Še manj pa

Po reki smo se prebijali v osrčje pragozda

je bilo kaznjencev, ki so preživeli zapore na otokih ali od tam pobegnili. Danes pa so to rajski otoki s čistim morjem, palmami in jih številni turisti radi obiskujejo. Ostalo je še precej vidnih ostankov leta 1950 opuščenih kaznilniških objektov. Za nas pa je dan, preživet na Kraljevem otoku, pomenil predvsem sprostitev in uživanje v včasih kar nevarnih valovih Atlantika.

Kaj pa gozdarstvo?

Kot gostje ONF smo v teh nekaj dneh lahko spoznali organizacijo gozdarstva in način dela z gozdovi v Francoski Gvajani. Začetki organiziranega gozdarstva segajo tu v čas po letu 1926, vendar je bilo delo v gozdovih vse do leta 1946 pod kontrolo rudarstva. Vse do ustanovitve ONF leta 1966 je bilo gozdarstvo zelo ekstenzivno in še do pred kratkim so bile za izkoriščanje gozdov dajane večletne koncesije – odkup lesa na panju – ki se postopoma iztekajo in jih ne podaljšujejo več. Ocenili so, da je bilo prav s temi koncesijami storjeno precej škode. Cena lesa na panju znaša 20 – 30 FF/m³. Gospodarjenje z gozdom poteka le v približno 100 km širokem obalnem pasu. V veljavi

je leta 1976 sprejet francoski zakon o gozdovih, ki predpisuje 10-letne gozdnogospodarske načrte, ki so zelo podobni našim, so pa seveda prilagojeni razmeram v teh krajih. Gozdovi so razdeljeni na 14 "območnih enot", te pa na 53 nižjih enot (GGE), od katerih vsaka meri okrog 10.000 ha in je razdeljena na približno 300 ha velike oddelke. 10 % površine gozdov izločijo kot gozdne rezervate. Pred sečnjo zgradijo potrebno cestno omrežje, označijo drevesa za posek in trase za vlake. Posekajo 1–2 drevesi na ha (oz. 2–10 m³), in to le tržno zanimive vrste: angeliqe, gonfola, grignon franc in še nekaj drugih (okrog 15 vrst). Za potrebe g.g. načrtovanja delajo gozdno inventuro, vendar po navadi šele po sečnji, ko so gozdovi kolikor toliko dostopni in prehodni. Vsa dela lahko potekajo le v sušnem obdobju, sicer so ceste neprevozne. Po njihovo minimalne poškodbe po gradnji cest (erozija), po poseku in spravilu lesa, se v kratkem času zacelijo, ostanki debel in vej izginejo, vlake preraste bujno rastlinje, v gozdu ostanejo le okrog 20 m široke, z rdečim lateritnim materialom utrjene ceste. Sprijaznili smo se z ugotovitvijo, da je tak način dela s tropskim gozdom vendarle še dokaj nežen v primer-

Orjak v pragozdu

javi z masakriranjem v Amazoniji in da zajame le majhen del Gvajane.

Celotna ONF je zelo močna organizacija, ki šteje prek 14.000 zaposlenih, na Gvajanski upravi dela 70 ljudi, od katerih je višji kader "uvožen" iz Francije; nižji uslužbenci pa so tudi že domačini, ki z delom v tem podjetju sorazmerno dobro zaslužijo.

Poleg ONF deluje v Gvajani še nekaj raziskovalnih institucij, med katerimi je na prvem mestu SILVOLAB – Guyane, ki v sodelovanju z večnacionalnimi pa tudi drugimi organizacijami izvaja številne raziskave v območju tropskih gozdov. Zastavljene imajo različne dolgotrajne raziskovalne projekte na področju funkcioniranja ekosistemov (botanika, ekologija, genetika), odnosov med rastlinskim in živalskim svetom, dogajanj v tleh, tehnologije lesa, poljedelstva. Ogledali smo si poskusne plantaže različnih tujih dreves. Ni nam bilo čisto jasno, čemu vlagati toliko energije v ta prostor, in ob neizmernem bogastvu domačih vrst eksperimentirati z evkalipti in drugimi eksotami. Sicer pa smo jim včasih kar precej blizu, ali ne?!

Zanimiv je bil ogled raziskovalnih ploskev v Paracouju, kjer raziskujejo naraven gozd

Po Metuljevih poteh

Udeleženci ekskurzije v Francosko Gvajano z gostitelji (vse slike – foto: Janez Konečnik)

in funkcioniranje ekosistema ter iščejo poti za gospodarjenje – trajnostno pridobivanje lesa. Na primerjalnih ploskvah, velikih po 9 ha, od 1984 dalje ugotavljajo z meritvami razlike med gospodarjenim gozdom ter gozdom, ki je prepuščen naravi.

Zanimivi so tudi načini nege gozda. Izbranim drevesom, to so predvsem tista komercialno najbolj pomembna in so posebej označena, odstranjujejo konkurente z obročkanjem ter arboricidi.

Popeljali so nas na gozdno učno pot "Miranda" v bližini Cayenna. Pot je speljana po hribu nad mestom Matoury, kjer je bilo leta 1942 izločeno 166 ha gozda kot naravni rezervat. V letih 1990–1992 pa so trasirali 2,8 km dolgo učno pot z osmimi stojšči, ki so opremljena z informativnimi tablami. Obiskovalce seznanjajo z rastlinstvom in živalstvom teh krajev. Pot je precej obiskana bodisi z vodenimi skupinami, naključnimi obiski ali zaradi svoje razgibane konfiguracije tudi z rekreativci. Kljub rednemu vzdrževanju je table in drugo opremo načel zob časa ali pa preobjestni obiskovalci, vsega res ne morejo naprtiti termitom in opicam. Skupine vodi po poti gozdar, zaposlen pri ONF.

Obisk xyloteke – inštituta za raziskavo tropskih lesov je bil poučen predvsem zaradi prikaza ogromnega števila vrst lesa ter proučevanja njihovih kemičnih in mehanskih lastnosti. Veliko se ukvarjajo tudi z zaščito lesa pred različnimi škodljivci, glivami in žuželkami, med katerimi jim

povzročajo največ preglavic termiti, ki so napadli celo leseno ostrešje ene od hal inštituta. Zadnji dan, pred večernim polemom v Pariz, smo vsemu dodali še piko na i. Z aerotaksiji smo se odpravili na ogled Gvajane iz pičje perspektive. Po dnevih pešačenja, vožnje s čolni in kombiji smo uživali (skoraj vsi) ob prekrasnem pogledu na zeleno preprogo tropskega deževnega gozda. Še enkrat smo si "napasili" oči na deželi, kjer lahko tako blizu skupaj doživiš tolikšna nasprotja: Indijanci ob rekah, z njihovim starodavnim načinom življenja, nekaj korakov vstran pa najmodernejšo vesoljsko tehnologijo.

To je le kratek pregled vtisov in doživetij našega potovanja. Najbrž bi vsak udeleženec lahko napisal svojo zgodbo, vsem pa bi bilo skupno to, da so nam naši gostitelji v tem kratkem času predstavili največ, kar je bilo možno. Kljub številnim željam so brez slabe volje uredili vse. Vendar je le malo verjetno, da bi jim lahko gostoljubje kdaj povrnili v naših gozdovih.

Menim, da se lahko v imenu celotne skupine zahvalim vodstvu ONF in njihovim delavcem v Gvajani, še posebej gospodu direktorju Jeanu Douheretu ter seveda Olivieru Brunauxu, ki je imel z nami največ dela.

Upam pa, da bo kolega Milan Šinko še kakšno tako dobro zamisel uspešno pripeljal do konca in to z malo več podpore vseh, ki se v tem primeru niso odzvali.

Na vrsti je Afrika

V jeseni (odhod: 25. 10. 96) pripravljamo 9- ali 16-dnevno gozdarsko odpravo za okoli 15 udeležencev v zahodno Afriko. Prepotovali in spoznali bomo ekstreme: od afriškega tropskega gozda v Slonokoščeni obali preko savan do saharskega območja v Maliju. Poskušali bomo zagotoviti strokovno pomoč gozdarskih kolegov s črne celine, vendar je treba opozoriti, da si lahko tokrat obetamo več »sproščene tehnike potovanja« – v primerjavi z organizacijo v Južni Afriki. Okvirna cena: 2300 DEM za 16 dni. Da bi lahko ocenili interes za potovanje zaradi nadaljnjih priprav in ga pozneje tudi primerno skupno pripravili, vabim vse, ki jih potovanje zanima, da pošljejo do 1. aprila na naslov Milan Šinko, C. Radomejske čete 49, 1235 Radomlje, 2 frankirani kuverti z naslovom za nadaljnja obvestila. Kdor se želi prijaviti (recimo temu z »veliko stopnjo zanesljivosti udeležbe«) še pred dokončno znanim programom potovanja, naj to v pismu navede, saj bomo upoštevali vrstni red prijav. Istočasno nam bi »predprijave« olajšale priprave in omogočale porazdelitev določenih opravil. Upam, da bomo popolnejše podatke o potovanju lahko objavili v Gozdarskem vestniku, ki bo izšel maja, in sprejemali prijave za še prosta mesta do sredine junija.

Milan ŠINKO